

τοῦ παιδίου κόμης. Καὶ ἐμειδία. . . . "Ἄν ἦτο κατηφής ὁ γέρον ἕως τῶρα, ἐζήτει, φαίνεται, τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς ἀγάπης — διότι ἦτο ὁ κλῆρος τῆς ἡλικίας του· καὶ ἂν τὸ παιδίον ἐφώναζε καὶ ἐκλαιε πάντοτε, ἐζήτει τὸν πάππον — διότι ἐμάντευεν ὅτι εἰς αὐτὸ ἀνῆκόν φυσικῶς αἱ τελευταῖαί του δυνάμεις. . . .

Πρὶν ἢ πλησιάσω τὸν κύρ Πέτρον, συνητηθὴν μετὰ τοῦ υἱοῦ του, ἐξεληθόντος τῆς οἰκίας τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἡ μορφή του δὲν μοι ἐφάνη ὅπως ἄλλοτε ἀπεχθής καὶ ἤμην διατεθειμένος νὰ τῷ συγχωρήσω τὴν πρὸς τὸν Βύρωνα ὁμοιότητα. Μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ γείτονος τὸν ἐσταμάτησα καὶ τῷ ἀπηύθυνα τὸν λόγον :

«Μπράβο! τὸν ἔβαλες βλέπω σὲ ἀνάπαψι τὸ γέρο. . . . καὶ νὰ σου πῶ ἕκανες πολὺ καλὰ καὶ ἀγία.»

Ἐκολακεύθη εἰς τοὺς λόγους τούτους καὶ ἠρρυθρίσαε μειδιῶν. Ἄλλὰ τί ἦτο ὁ ἰδικός μου ἔπαινος ἐνώπιον τῆς γαλήνης, τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο βέβαια εἰς τὰ στήθη του ὁ καλὸς υἱός;

«Ἀἶ, μὰ βέβαια» μοι ἀπάντησε στρέφων τὸ βλέμμα πρὸς τὸ θελκτικὸν σύμπλεγμα τοῦ πάππου καὶ τοῦ ἐγγόνου, χρυσοῦν ὑπὸ τὸν ἀφθονὸν ἥλιον. «Ἀπόμαχος τώρα πλέον ὁ καυμένος. . . . Καὶ νὰ ἰδῆτε ποῦ εἶδα κ' ἐπαθα ὡς νὰ τον καταφέρω ν' ἀφήσῃ τὸ βαρέλι. Ἄλλὰ ἔτσι εἴμαστε ἔς τὸν κόσμον. Ἄν δὲν το κάμω τώρα ἐγὼ ποῦ ἔμπροσθ' αὐτοῦ δουλεύω γιὰ ὅλους, πῶς ὕστερ' ἀπὸ χρόνια θὰ κάμῃ τὸ ἴδιο καὶ γιὰ ἡμένα ἐκεῖνος ὁ μικρός;»

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐξ ὅλων μου τῶν γειτόνων ἀγαπῶ περισσότερον τὸν ἀπόμαχον ὑδροφόρον καὶ τὸν υἱὸν του.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ι Σ Ω Σ

Ἐκεῖ ἔς τὰ βάθη τοῦρανοῦ φεγγαβολῆ ἔν' ἀστέρι·
Μ' ἂν εἶνε ἀστέρι ἀληθινὰ κανένας δὲν το ζέρει.
Τὸ φῶς του γιὰ νάρθη ἔς τῆ γῆ καιροὺς καὶ χρόνια τρέχει·
Τὸ φῶς ποῦ εἶχε βλέπομε κι' ὄχι τὸ φῶς ποῦ ἔχει.
Ἴσως τ' ἀστέρι ἐσθύσθηκεν, ἐσχόρησεν, ἐχάθη,
Μὰ θὰ περάσουνε καιροὶ κ' ἡ γῆ δὲν θὰ τὸ μάθῃ.

*

Ἄστέρι τῆς ζωῆς μου ἐσύ, σὲ βλέπω, σὲ γνωρίζω,
Καὶ τῆς ἀγάπης σου τὸ φῶς ἔς τὴν ὄψι σου ἀντικρίζω.
Κι' ὅμως ποῖος ζέρει ἂν μ' ἀγαπᾷς κι' αὐτὴ τὴν ἴδιαν ὥρα;
Ἴσως σὲ βλέπω ὅ,τι ἦσουν πρὶν, δὲν βλέπω ὅ,τι εἶσαι τώρα·
Ἴσως ἡ πρώτη ἀγάπη σου γιὰ πάντα εἶνε σβυσμένη
Καὶ μόνον τὸ παλῆθ' ἡς φῶς ἐμπρὸς μου ἀκόμα μένει.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

ΚΑΛΒΟΣ Ο ΖΑΚΥΝΘΙΟΣ

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἐν τέλει τοῦ βιβλίου τῶν Ὠδῶν τοῦ ὁ ποιητῆς ἔκρινε πρέπον νὰ προσαρτήσῃ σημειώσεις διὰ νὰ συμπεριλάβῃ ἐν αὐταῖς τὴν μετρικὴν του. Ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν ὅτι οἱ στίχοι τοὺς ὁποίους μετεχειρίσθη εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν Ὠδῶν συνίστανται ἐκ συνιζήσεων καὶ τόνων, καὶ λέγονται ἑπτασύλλαβοι μὲ πρόσθεσιν στίχου πεντασύλλαβου· ὅτι ὁ ποιητῆς διαίρει τοὺς τόνους εἰς τελικούς, πίπτοντας πάντοτε ἐπὶ τῆς ἑκτῆς συλλαβῆς τοῦ στίχου, εἰς ἀνεμφάτους, οἵτινες δὲν συντρέχουσιν εἰς μελοποιίαν, καὶ εἰς κυρίου τόνους, οἵτινες κατεργάζονται τὸ μέλος καὶ τὸ μέτρον· ὅτι εἰς μὲν τοὺς ἑπτασύλλαβους στίχους ἡ θέσις τῶν κυρίων τόνων ποικίλλεται κατ' ὀκτώ τρόπους καὶ εἰς τοὺς ὀκτασύλλαβους ποικίλλεται κατὰ τρεῖς, καὶ ὅτι μόνον οἱ κύριοι μετὰ τῶν τελικῶν εἶνε οἱ ἀναγκαῖοι τόνοι τοῦ στίχου. Ὁ Κάλβος προτάσσει τῶν Ὠδῶν τοῦ ἑμμετρον πρόλογον, τοῦ ὁποίου ἰδοὺ οἱ πρῶτοι στίχοι :

Πολυτέκνου θεᾶς ὦ Μνημοσύνης
Θρέμματα πτερωτά, χαρὰι τοῦ ἀνθρώπου,
Καὶ τῶν μακάρων Ὀλυμπίων ἀείμνηστα
Κ' εὐτυχῆ δῶρα· ἐπὶ τὰ νῦτα ἀνάμαντα
Τῶν Ζεφύρων πετάξατε ταχέως.
Ἐσᾶς προσμένει ἡ γῆ μου· ἐκεῖ τὰ σφάγια,
Καὶ τ' ἀνθη ἐκεῖ πλουτίζουσι καὶ ἡ σμύρνα
Χιλιῶν ναοῦς· τοὺς ἔκτισαν ἀνίκητα
Τῆς ἱερᾶς Ἐλευθερίας τὰ χεῖρα.

Ὁ στίχος τοῦ προλόγου, ὡς βλέπετε, εἶνε ὁ γνωστός ἐνδεκασύλλαβος, ὡς μεταχειρίζεται τὸ μέτρον τοῦτο ἐπὶ τὸ ἰταλικώτερον καὶ ὁ Σολωμός, καὶ ὁ Δριμυτικὸς ἐν τῇ Βοσκοπούλῃ καὶ οἱ πλείστοι τῶν καθ' ἡμᾶς ποιητῶν μελωδικώτερον καὶ ὁμαλώτερον αὐτοῦ. Ὁ Κάλβος εἰσάγει καὶ ἐν αὐτῷ τοὺς καινοὺς μὲν, προφανῶς δὲ ἰταλίζοντας θεοὺς τῆς μετρικῆς του. Τὸν ἐνδεκασύλλαβον στίχον, συνιστάμενον καὶ τοῦτον ἐκ τόνων καὶ συνιζήσεων, διαίρει, ὡς ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ διαφόρου ἐκάστοτε ἐναλλαγῆς τῶν τόνων, εἰς εἰκοσιοκτῶ εἶδη, ποικίλλοντα κατὰ τὰς θέσεις τῆς τομῆς, τῆς ἀναπαύσεως τῆς περιόδου, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μετὰ τὸν τελικὸν τόνον συλλαβῶν, τὴν ποσότητα θέσει τῶν μακρῶν ἢ βραχέων, τὴν θέσιν, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ποσότητα τῶν συνιζήσεων καὶ τὸν ἄριθμὸν τῶν λέξεων. Ἐκ τῶν ἐπισυνημένων τούτων συνάγομεν ὅτι ἀντὶ τῆς σταθερᾶς καὶ μονοτρόπου ἀρμονίας τῆς ἐκ τῶν ὁμοειδῶν καὶ τῶν ὁμοιοκαταλήκτων στίχων τῶν ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν, ὁ Κάλβος καθιεροῖ τὴν ἐναλλάττουσαν καὶ πολύτροπον ἀρμονίαν τῶν περιόδων,

καυχώμενος ὅτι οὕτω προσεγγίζει τοὺς ἀρχαίους. Ἄλλ' ἂς ἀκούσωμεν αὐτόν: «Ἡ ἁρμονία τῆς περιόδου εἶνε ἀναγκαία ὄχι μόνον ὡς ἀποτελεσματικὸν μέρος τῆς ποιήσεως, ἀλλ' ἀκόμη ὡς μέσον τὸ ὁποῖον μᾶς ἐλευθεροῖ ὑπὸ τὴν βαρβαρότητα τῶν ὁμοιοκαταλήξεων, καὶ συνίσταται ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν στίχων, ἐκ τῆς αὐτῶν ποικιλίας καὶ ἐκ τῆς τομῆς τοῦ μέτρου. Οἱ κανόνες αὐτῆς ὄντες πολλοὶ ἀπὸ πολλοὺς μ' ἀκριβείαν καὶ ἐκτεταμένως ἐξηγημένοι, δὲν ἔχουσι χώραν εἰς τὴν σημειώσιν ταύτην. Τὰ ὅσα εἶπα εἶνε ἀρκετὰ πρὸς τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰς ὁδὰς μου. Τὰ δὲ ἄλλα τὰ κρίνω περιττὰ διὰ τοὺς ἀληθεῖς ποιητὰς καὶ περιττότερα διὰ τοὺς ἀντιποικιλιζομένους μὲν τῶν Μουσῶν τὴν εὐμένειαν, καταδικασμένους δὲ ἀπὸ τὴν φύσιν εἰς ἄλλην τινὰ ὑπουργίαν.»

Ἄλλὰ καὶ τὸν δεκαπεντασύλλαβον στίχον, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλει «ἠρωϊκὸν», διέπλαττεν, ἐφαρμόζων καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς του. «Ἀπὸ τὴν συναρμογῆν τῶν διαφόρων ἑπτασύλλαβων, τῶν συναρμογῶν τῶν διαφορῶν ἑπτασύλλαβων, ὀξυτόνων, παραξυτόνων ἢ προπαραξυτόνων, λέγει ἐν τέλει τῶν σημειώσεών του, γίνονται 676 εἶδη ἠρωϊκῶν στίχων, τὰ ὅποια μεταχειρισθέντα μὲ κρίσιν συμπλάττουσι τὴν γνωστὴν εἰς τοὺς παλαιοὺς μόνον πολύτροπον ἁρμονίαν. Ἀποφεύγοντες οὕτω τὸ μονότονον τῶν κρητικῶν ἑπῶν, μιμούμεθα τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ χαρακτηρίζομεν τὰ ὅσα ὁ νοῦς καὶ αἰ τοῦ ἀνθρώπου αἰσθήσεις ἀπαντῶσιν εἰς τὴν φυσικὴν καὶ τὴν φανταστικὴν οἰκουμένην.»

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ποιητὴς. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ ἐν εὐλικρινείᾳ — ἂν καὶ ἐκφέρω τὴν ὁμολογίαν μου ὡς ἀπόρροιαν προσωπικῶν ὄλων διαθέσεων, ἀνευ ἀπολύτου πεποιθήσεως ὡς τὸ ἀλάθητον αὐτῶν — ὅτι οἱ ῥυθμοὶ τοῦ Κάλβου ἐξεγείρουσι βαθέως τὴν σκέψιν μου καὶ μοι παρέχουσιν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν ἐκ τῶν σπανιωτέρων. Καὶ τὸ ὁμολογῶ θαρρῶν τοσοῦτο μάλλον καθ' ὅσον δὲν ἔπαυσα νὰ φρονῶ ὅτι τὸ ἰσχύον παρ' ἡμῖν στιχουργικὸν σύστημα δύναται ν' ἀνταποκριθῆ πρὸς πᾶσαν ἀνάγκην τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ἄλλὰ καὶ δὲν δύναμαι νὰ κρύψω τὴν στενοχωρίαν μου ὁσάκις, τυγχάνοντος λόγου περὶ τοῦ Κάλβου, ἀκούω παρ' ἀνθρώπων, ἐχόντων ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, τοιαύτην περίπου ἀπόφασιν: «Καλὸς εἶνε ὁ Κάλβος, ἀλλὰ δὲν μ' ἀρέσει τὸ μέτρον του.» Στενοχωροῦμαι, διότι οὐδὲν σχεδὸν εὐρίσκω νὰ ἀπαντήσω: ἡ γνώμη των εἶνε λίαν εὐλογος καὶ πιθανῶς ἀρμόζεται πρὸς τὴν γνώμην ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, εἰς τοῦ ὁποῖου τὰ ὄψα, κατὰ τὸ φαινόμενον ἐλαχίστην ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν οἱ νόμοι τοῦ Κάλβου. Ἄλλὰ σκέπτομαι συγχρόνως ὅτι ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει διὰ νὰ λύσωμεν τὸ ζήτημα δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐμπιστευθῶμεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰ ὄψα

μας, καὶ εἰς μόνον αὐτὰ, δὲν ἀρκεῖ «νὰ μὴ μᾶς ἀρέσῃ τὸ μέτρον του», καὶ δὲν εἶνε δίκαιον νὰ ἀποφαινόμεθα περὶ ἐνὸς ποιητοῦ, ὡς ἀποφαινόμεθα περὶ τῆς τυχούσης παιδίσκης, ἥτις ἐν τῇ ὁδῷ διέρχεται ἐνώπιον ἡμῶν. Ὁ Πυθαγόρας, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, ἀπεδοκίμαζε τὴν διὰ τῆς αἰσθήσεως κρίσιν τῆς μουσικῆς, ἰσχυριζόμενος ὅτι πρέπει νὰ ἀντιλαμβάνομεθα ταύτης διὰ τοῦ νοῦ, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς. «Νῶ γὰρ ληπτὴν τὴν ταύτης ἀρετὴν ἔφασκεν εἶνε...» Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν ἀκριβέστερον τὸ ῥυθμικὸν κάλλος τῆς ποιήσεως τοῦ Κάλβου, διὰ νὰ καταστήσωμεν αὐτὸ προσιτὸν εἰς τὴν ἡμετέραν αἰσθησιν, ἀνάγκη νὰ λησμονήσωμεν πρὸς στιγμὴν τὴν συνήθειαν, καὶ νὰ θέσωμεν ὡς ἐνέργειαν ὀλίγον τι καὶ τὸν νοῦν. Πρέπει πρῶτον νὰ κρίνωμεν καὶ ἔπειτα νὰ ἀποφανθῶμεν, διὰ τὸν λόγον ὅτι καὶ ὁ ποιητὴς διὰ τῆς κρίσεως διεμόρφωσεν οὕτω τὰ μέτρα του, μεταχειρισθῆς αὐτὰ οὐχὶ μηχανικῶς, ἀλλ' ἐκ φιλοσοφικῆς, ὡς εἶπειν, ἀντιλήψεως, ὡς μάλλον ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰ βίαια κινήματα τῆς ψυχῆς, πρὸς τῆς ὥδης τὰς ἀτάκτους πτήσεις, πρὸς τὸ λυρικὸν ὕφος. Ἐν τῇ πρὸς τὰς Μούσας θαυμασίᾳ ὥδῃ ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὸ μέτρον πρὸς τὸν ὄρνιν τοῦ Διὸς:

Τὰς πτέρυγας ἀπλώνει
Ὡς τ' ὄρνειον τοῦ Διὸς
Καὶ ὑψώνεται τὸ μέτρον
Ἔως τὸν οὐράνιον κῆπον
Τῶν Πιερίδων.

Ἄλλ' οἱ ἄετοὶ δὲν ἀνίπτανται εἰς τὰ ὕψη ἀπομιμούμενοι τὴν κίνησιν τοῦ μορμυρίζοντος ῥακίου, τὰ βήματα τῶν τετραχόρων, ἢ τοὺς κύκλους τῶν βαλλισμῶν, καθ' ὃν τρόπον περὶ τοῦ κινουῦνται, βαινουσι καὶ ἀνακυκλοῦνται καὶ τὰ ἐν χρήσει μέτρα. Ἴσως ἔχω ἄδικον ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἀποσιωπήσω ὅτι αἱ ὥδαι τοῦ Κάλβου ὄχι μόνον κόσμον ἀψόγου ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ νέον κόσμον ἁρμονίας διήνοιξαν ἐνώπιον ἐμοῦ. Ἀναγινώσκων δὲ πρό τινας ἐν τῷ περὶ Ὑψους τοῦ Λογγίνου τίνι τρόπῳ ἀποφαινεται ὁ μέγας τεχνολόγος περὶ τῶν καλουμένων «ῥομοειδῶν ῥυθμῶν», κατενόησα ἀκοπώτερον διατὶ ὁ Ζαλακώστας κινούμενος ἐκ καλλιτεχνικοῦ ζήλου πρὸς μεταφύτευσιν νέων μέτρων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ποιήσει, ἂν καὶ ἄτολμος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, ἀποκαλεῖ τὸν ῥυθμὸν τοῦ δεκαπεντασύλλαβου «γρκαμπάλαν», καὶ ἀλλαχοῦ στιγματίζει ὡς ἀπὸ τῆς τῶν δεκαεξασύλλαβον στίχον, τὸν τόσῳ προσφιλεῖ εἰς τοὺς Σούτσους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν. «Οὐδὲν συντεῖ εἰ τόσον εἰς τὸ νὰ μικροποιῆ τὸ ὕφος ὅσον οἱ ῥομοειδεῖς ῥυθμοί, συνεκπίπτοντες τέλειον εἰς τὸ ὄρηστικόν, κομποί, μικροχαρεῖς, ψυχροὶ καθιστάμενοι διὰ τῆς ὁμο-

ειδίαι. Παρασύρουν τούς άκρατάς από τών πραγμάτων, βιάζουσιν ἐπ' αὐτούς τὴν προσοχὴν, δὲν ἐπιβάλλονται διὰ τοῦ πάθους τών λόγων, ἀλλὰ διὰ τοῦ ῥυθμοῦ κινουσι τούς άκρατάς νά προαποδίδωσι τὰς ὀφειλομένας καταλήξεις.» Νομίζει τις ὅτι ὁ Λογγίνος ἔχει ὑπ' ὄψιν ῥυθμούς καὶ μέτρα τῆς καθ' ἡμᾶς ποιήσεως.—'Αλλὰ τοιαύτας ἐκβιάσεις, ὡς αἱ ἀνωτέρω καταδεικνυόμεναι, δὲν ὑφίσταμεθα ἐκ τών στίχων τοῦ Κάλβου, οἵτινες, ἂν δὲν ἀναπαύωσιν ἀκόπως τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ πλήττουσιν αὐτήν, εὐρεῖς καὶ ἄνετοι, ἀδέσμευτοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς, ἐξέχως ἐκφραστικοὶ καὶ εὐαρμωστοῦντες πρὸς τὸ θέμα ὅπερ ἀναπτύσσουσιν. Ἐνοῦμενοι ἐν τῷ μέτρῳ, ποικιλιοῦσιν ἐν τῷ ῥυθμῷ, φέρουσιν ἀμυδρῶς τὴν ἀνάμνησιν τών μεγάλων μουσικῶν συνθέσεων, αἵτινες δὲν κανονίζονται πρὸς χοροὺς καὶ πρὸς ἄσμάτια, καὶ ἐν τῇ φαινομενικῇ τῶν ἀσυμμετρίας εἶνε διεσκευασμένοι σοφῶς. Ἐκ τούτων οἱ μὲν χωροῦσιν ἥρεμα καὶ σεμνότερον, οἱ δὲ ἐκχύνονται βιαίως, ἀνάγκαιστοι ὀρμητικοί, παθητικώτεροι, μέχρις οὐ ἐκπνέουσιν εἰς τὸν ἐν τέλει τῆς στροφῆς πεντασύλλαβον, ὡς τὸ κῦμα ἐκπνέει ἐπὶ τῆς ἀκτῆς. Αἱ συνιζήσεις ἀπαλύνουσαι καμπυλοῦσι τούς στίχους, προσδίδουσαι εἰς αὐτούς τὴν χάριν βαθυκόλπων παρθένων, καὶ ἡ εὐήχος ἐκάστοτε ἐναλλαγὴ τών φωνηέντων καὶ τών διφθόγγων—παρὰ τὸ ἀσύνηθες πολλῶν λέξεων καὶ φράσεων—τούς ἀπαλάττει σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου τών ἀφορήτων χασμωδιῶν. Καὶ ἐν τῷ διακυμαινόμενῳ ῥυθμῷ τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας φθῆς νομίζεις ὅτι ἀποτυποῦται αὐτῇ ἡ πατρὶς διακυμαινομένη μεταξύ ἀγωνιῶν καὶ ἐλπίδων, θριάμβων καὶ ἀποθαρρύνσεων.

¶ 'Αλλ' ἀκούω τινὰ λέγοντα: 'Ἐστὼ σοφώτατος εἶνε ὁ ῥυθμὸς τών Ὀδῶν, ὁ Κάλβος εἶνε ὁ Ἄλλάχ, καὶ σὺ εἶσαι ὁ προφήτης αὐτοῦ. Ἄλλ' ἄνευ τών αὐστηρῶς ἁμοειδῶν ῥυθμῶν, ἄνευ τῆς κανονικῆς τομῆς, ἄνευ τῆς ἁμοιοκαταληξίας καὶ τῆς πεφωτισμένης χρήσεως αὐτῆς, τί μένει εἰς τὸν ποιητὴν; Ἡ τέχνη κατὰ μέγα μέρος δὲν εἶνε ἄλλο τι παρὰ ὑπερνήκησις δυσκολιῶν καὶ ὁ ποιητὴς ὡς ὁ γλύπτης δέον νά ἐργάζεται ἐπὶ σκληροῦ μαρμάρου, οὐχὶ δ' ἐπὶ εὐπλάστου ἀργίλλου. Ἡ ἔνστασις μὲ καταλαμβάνει ἀπροσδοκῆτως, καὶ σπεύδω ν' ἀπαντήσω: Ἴσως δὲν ἔχετε ἄδικον, κύριε. Ναι' τὰ μέτρα τοῦ ποιητοῦ μου ἐλευθεριάζουσιν. Ἀλλὰ σημειώσατε καλῶς τοῦτο, Κύριε· τοιαῦτα μέτρα δὲν ἀνέχονται οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν μετριότητα, ἀποκαλύπτοντα αὐτὴν ἐν ὅλῃ τῆς τῆ εἰδεχθεία. Τετρισυμένα νοήματα δύνανται νά ἐμφανισθῶσιν ὑπὸ καινοφανῆ μορφήν ἐν ῥυθμῷ βαινόντι φιλοκάλως ἐπὶ τὸ χορευτικώτερον καὶ νά θέλξωσι περισπῶντα τὴν προσοχὴν διὰ τῆς εὐτυχίας τών ἁμοιοκαταληξιῶν. Ἄλλ' ἐν τῷ ῥυθμῷ τοῦ Κάλβου,

ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ νοήματα βαινουσι κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν ψυχὴν, ἄνευ τινὸς περισπασμοῦ, εἰμὴ τοῦ ἐκ τῆς γλώσσης ἀλλοκότου—ὄχι πάντοτε—μέτρια καὶ κοινὰ ποιήματα καθίστανται ἀνυπόφορα, χειρότερα καὶ τοῦ χειροτέρου πέζου λόγου. Θέλετε νά δανεισθῆτε τὰ μέτρα τοῦ Κάλβου; Δανεισθῆτε πρῶτον τὴν ἐμπνευσιν αὐτοῦ, ἂν δύνασθε.

Δ'.

'Αλλὰ δὲν εἶνε μόνον τὰ μέτρα, ἅτινα συνιστῶσι τὸν ποιητικὸν λόγον· εἶνε καὶ ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ὄρος, καὶ ἀνάγκη νά σταματήσωμεν συντόμως καὶ ἐπ' αὐτῶν. Δὲν προτίθεμαι νά πλέξω στεφάνους εἰς τὸν ποιητὴν διὰ τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη. «Φύσει πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀπὸ τοῦ χειρόνος αἰεὶ μᾶλλον ἐπιγινώσκειται· καὶ τῶν μὲν ἀμαρτημάτων ἀνεξάλειπτος ἡ μνήμη παραμένει, τῶν καλῶν δὲ ταχέως ἀπορεῖ.» Τὸν νόμον ὑπέστη καὶ ὁ Κάλβος, σημειωθείς ἐν τῷ νεοελληνικῷ Παρνασσῷ μᾶλλον διὰ τὸ ἀπρόσιτον τῆς γλώσσης ἢ διὰ τὸ ὑπεροχον τῆς ποιήσεως. Ἄλλ' εἰς τίνα γλῶσσαν ἔγραψεν; εἰς τὴν καθαρεύουσαν; εἰς τὴν δημοτικὴν; Δύσκολος ἡ ἀπάντησις, καὶ ὅπως ὑπάρχουσιν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ φιλολογίᾳ ποιηταὶ τούς ὁποίους ἀντιποιοῦνται ἀμφοτέραι αἱ μεγάλαι φάλαγγες τῶν κλασικῶν καὶ τῶν ῥομαντικῶν—σημειῶν ὅτι εἰς οὐδετέραν ἀνήκουσιν—οὕτω δύνανται νά διεκδικήσωσι τὴν κυριότητα αὐτοῦ, ἂν μὴ μετ' ἴσης δυνάμεως ἐπιχειρημάτων, ἀλλὰ μετὰ λογικῆς βάσεως ἀμφοτέραι, καὶ ἡ δημώδης καὶ ἡ καθαρεύουσα. Ἄλλὰ τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι ἀμφοτέραι, ὡς ὁ φιλόσοφος, στέφουσιν τὸν ποιητὴν διὰ ῥόδων, ἀποπέμπουσι τῆς πολιτείας τῶν. Ἀκριβῶς εἰπεῖν ὁ Κάλβος δὲν εἶνε χυδαῖσθης, οὔτε ὁπαδὸς τοῦ Δούκα, οὔτε ἀκολουθεῖ τὴν ὁδὸν ἣν ἐχάραξεν ὁ Κοραῆς. Μᾶλλον δὲ τῶν ποικιλωνύμων σημασιφόρων τῶν περὶ γλῶσσης ἀρχῶν φαίνεται ἀκολουθῶν—χωρὶς νά τὸ γνωρίζῃ ἴσως—τὸν γάλλον Μερσιέ, συγγραφεὴ λεξικοῦ νεολογισμῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἀρνούμενον πᾶσαν αὐθεντίαν προκειμένου περὶ γλῶσσης· καὶ σοβαρῶς ἀποφαινόμενον ὅτι «*l' homme pensant ne connait d'autre autorité que son propre genie*»

(Ἐπεταὶ συνέχεια)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Εἰς γυναικεῖον στόμα τὸ Ὅχι εἶνε πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Ναι.

* *

* Ἐθνη χωρὶς παραδόσεις εἶνε δένδρα χωρὶς ρίζας.

* *

* Ἡ ἀδικία εἶνε μήτηρ γόνιμος γεννώσα τέχνα ἄξια αὐτῆς.